AMINTIRI DIN ÎNCHISOARE

Aspecte de la Spitalul Închisorii Văcăreşti – Secţia Femei

Tinerii, copiii au ieşit în stradă, înarmaţi doar cu elanul lor pur şi nestăvilit, nesocotind raţiunea, prudenţa, scepticismul adulţilor. Şi, miracolul s-a produs! Puterea solidarităţii şi a sacrificiului au dus la prăbuşirea unui edificiu ce părea de nezdruncinat, edificiu bazat pe forţă, opresiune, supremaţia materiei asupra spiritului. Şi iată că s-au revărsat asupra noastră şi a celor care au fost, poate, simpli spectatori, o serie de daruri nesperate. Păcat că nu reuşim întotdeauna să păstrăm o atitudine de respect faţă de darurile primite, o atitudine de smerenie faţă de sângele tânăr care ni le-a dăruit.

Ce bine ar fi dacă democraţia ar însemna pentru noi înţelepciune şi toleranţă, nu revendicări nelimitate şi tendinţe revanşarde mărunte! Ce bine ar fi dacă am avea mai multă răbdare şi am reuşi să găsim o cale demnă, de respect faţă de valoarea omului în sine, încercând să ajutăm cu ceva această tânără democraţie care abia se înfiripează!

Nu am nici un fel de aptitudine în arta scrisului şi, mai ales, consider că mulţi alţii au faţă de mine un ascendent moral pentru a vorbi despre o serie de întâmplări trecute. Totuşi, gândul că uitarea nemiloasă adusă de trecerea timpului, care va şterge o serie de nume, de fapte, de situaţii trăite cândva la o incandescenţă maximă, mă determină să încerc să fixez câteva amintiri.

Pentru început, mi se pare mai uşor să-mi amintesc despre secţia de deţinute politice a Spitalului Închisorii Văcăreşti din Bucureşti, pe perioada 1954-1956, perioadă în care am fost în două etape la spital.

Adusă de la securitate, cu ochelarii pe ochi, eram convinsă că sunt adusă la o confruntare la altă securitate. În curtea spitalului mi s-au scos ochelarii. Am înţeles că atunci felcerul cu accent de basarabean şi doctorul tânăr de la securitatea Malmaison, care în iadul de acolo păreau mai umani, m-au trimis la spital.

Aici era o curte prelungă, îngrădită cu un zid înalt. În fundul curţii era o clădire cu arhitectură veche, cu două cămăruţe la parter şi cu trei camere mari şi un grup sanitar la etaj. În capătul scării la etaj era un cerdac, iar în dreapta era paraclisul mănăstirii, cu frumoase picturi bisericeşti, însă transformat în magazie. În acest perimetru, deţinutele politice din acea perioadă erau libere, neîncuiate. O adevărată oază de libertate nemaiîntâlnită în tot cursul detenţiei. Multe deţinute veneau de la securitate după un an de anchetă, din celule mici fără geamuri, din subsoluri cu becuri puternice aprinse în ochi zi şi noapte, cu ţăcănitul aproape continuu al vizetei care se deschidea pentru supraveghere. Acolo, singurul drum pe care îl făcea fiecare era la anchetă, cu ochelarii opaci la ochi, care nu-ţi permiteau să vezi nimic, şi cu un fior rece în spate. Aici, la spital, străjuite de paraclis, deţinutele simţeau cât de cât ambianţa unei mănăstiri vechi, în curte erau flori de piatră, aici veneau stoluri de porumbei, deşi în jur domneau suferinţa şi oprimarea.

În spitalul închisorii Văcăreşti, am întâlnit multe suflete minunate. La sosire, m-a primit în cerdac Aristina, o copilă de 20 de ani, fiică a codrilor Maramureşului, cu plămânii ciuruiţi de caverne, având o condamnare de 20 de ani. Făcea parte dintr-o familie de ţărani gospodari, cu frica lui Dumnezeu şi respectul faţă de tradiţii, intraţi în legendă în Lăpuşul Românesc. Ea a adus la închisoare sufletul curat şi sănătos al oamenilor născuţi în mijlocul naturii, în harul Domnului şi în frica de păcat. Tatăl ei, Nicolae Pop, acest munte de om, fuge în pădure, încercând să salveze grupul pe care-l ascundea. Împreună cu el, fug fiul lui, Echim, de 18 ani, şi fiica lui, Aristina, de 16 ani. Timp de 4 ani, Nicolae Pop reuşeşte să se ascundă în munţi, cu copiii lui şi grupul de fugari, sprijiniţi de sătenii din împrejurimi – o adevărată epopee haiducească. După patru ani, Nicolae Pop cade paralizat lângă un pod şi este prins de securitate. Se spune că fiind întrebat de anchetatori „Unde sunt copiii?”, a răspuns: „I-am

împuşcat şi i-am îngropat". Acestea au fost singurele cuvinte ale lui Nicolae Pop după arestare. La proces nu a apărut, deoarece decedase înainte.

Copiii lui, Echim şi Aristina, împreună cu un student maramureşean din comuna Hărniceşti, Vasile Hotea, se izolează de restul grupului şi reuşesc să mai reziste un timp, dar tot mai greu, deoarece securitatea începe să bată munţii. Tinerii fugari, tot mai hăituiţi, se ascund un timp în podul unui grajd, iar primăvara coboară noaptea într-un sat şi bat la uşa unui om care îi mai ajutase. Acesta nu le deschide, însă îi trimite la o casă părăsită din afara satului şi se angajează să le aducă acolo merinde.

Fugarii înnoptează în casa părăsită. Aristina este podidită de un plâns nestăpânit, văzând pe un stâlp ceva crestat de mâna tatălui ei, care trecuse cândva pe acolo.

A doua zi dimineaţa, la 9 martie 1953, Vasile iese primul din casă şi vede că sunt înconjuraţi de securitate care se târăşte pe burtă cu puştile în mână. El strigă către cei din casă şi toţi trei o iau la fugă prin zăpada care se topeşte, iar securitatea trage după ei. Vasile, care fugea primul, s-a făcut nevăzut; în faţa Aristinei, cade Echim într-un lac de sânge. Aristina se opreşte lângă el şi astfel este arestată. Are prezenţa de spirit să strige şi să ceară să se improvizeze o targă cu care Echim, care are abdomenul ciuruit de gloanţe, este transportat la spital. Vasile nu a apărut la proces. S-a auzit cum cei care-l urmăreau în ziua arestării au spus: „Am împuşcat câinele". „Câinele" – Vasile Hotea - patriot român, mândru vlăstar al Maramureşului şi-a dăruit tinereţea şi viaţa, încercând să se opună instaurării comunismului în ţara noastră. În ziua fugii în munţi, casa de la Roaia este arsă până în temelii, mama Aristinei, după ce este bătută crunt, este deportată cu toată familia – patru copii şi doi nepoţi – în Bărăgan, unde, în prima perioadă sunt nevoiţi să fure de pe câmp în toiul nopţii, pentru a avea ce să mănânce. Echim a supravieţuit rănirii, dar nu a mai fost om întreg. S-a îmbolnăvit de plămâni şi de nervi. A fost eliberat în 1958 cu incurabilii, dar nu a mai trăit mult, având mintea rătăcită şi boala de plămâni neîngrijită. Aristina s-a eliberat prin Decretul de graţiere din 1964. După 11 ani de închisoare, nu mai găseşte în viaţă nici pe mama ei, nici pe Echim. Aristina s-a vindecat, ca prin minune, în timpul detenţiei, de cavernele pe care le avea şi care necesitau operaţie.

La Spitalul Văcăreşti, noi, deţinutele bolnave de plămâni, am fost îngrijite cu toată competenţa, seriozitatea şi întreg devotamentul de doctorul Nicolae Popescu, şeful secţiei TBC a spitalului. Aristina şi cu mine, dar mai ales Cati – un caz cu totul depăşit de gravitate, ne datorăm vieţile răbdării, omeniei şi perseverenţei cu care doctorul Popescu s-a aplecat asupra suferinţelor noastre. Eu îi păstrez în suflet o recunoştinţă şi o stimă profundă.

Dar nu toate bolnavele de plămâni au fost salvate. Încă înainte de sosirea mea la spital, au murit lângă Aristina două bolnave – Maria Herescu, închisă pentru fiul ei, şi Mariana Ionescu, profesoară de franceză, în vârstă de 24 ani, din lotul francez. Aristina povesteşte că în ultimele clipe i-a spus Marianei: „Hai să ne rugăm lui Iisus!", şi Mariana i-a răspuns: „Eu sunt acum mai aproape de Iisus decât tine". Acestea au fost ultimele ei cuvinte înainte de a închide ochii. Cred că într-o perioadă ceva mai târzie, la celular, probabil singură, a murit de cancer gastric France Marcovici, fiica generalului Marcovici. Sora ei, Arlette Coposu, a făcut ani grei de închisoare şi a murit în libertate puţin după graţierea din 1964.

Nu pot vorbi despre Spitalul Văcăreşti, fără să-mi amintesc de sergenta Maria Maga, care ne păzea. O adevărată personalitate care, sub o mască de severitate, ascundea o inimă de aur. Era sensibilă mai ales la suferinţele tinerelor deţinute. Iubea pe Aristina, pe Keţi şi pe Cati ca pe copiii ei, bineînţeles fără să manifeste făţiş aceste sentimente. Pentru Cati a avut o grijă şi o delicateţe de nedescris, camuflate sub asprimea cazonă a uniformei. O aud şi acum spunând cu blândeţe „Cătişor dragă", iar Cati asculta numai de ea.

În general, în această perioadă a anilor 1954-1957, personalul medical şi mediu al spitalului a tratat cu conştiinciozitate pe deţinutele politice, bineînţeles în limitele îngrădirilor

fixate de securitate. Au fost şi cazuri grave, depăşite, care în timpul anchetelor nu au primit asistenţă medicală de specialitate. Astfel, a fost cazul Elenei Stetin, condamnată la 20 ani muncă silnică, fiindcă găzduise pe fratele ei, care se ascundea. Mă întreb dacă a existat, în lumea necomunistă, vreodată, o legislaţie care să condamne la zeci de ani de închisoare o mamă pentru că şi-a găzduit fiul, o soră – fratele, o soţie – soţul etc. Elena Stetin, din păcate, pe lângă cei 20 de ani de muncă silnică, era condamnată irevocabil de un cancer mamar ajuns inoperabil, probabil de pe timpul anchetei. Această femeie care pierdea bucăţi din trupul ei, lipsită de orice tratament de specialitate, a fost un model de curaj. Nu a cârtit şi nu s-a văitat niciodată, cu toată suferinţa care o rodea, era calmă şi împăciuitoare. Ea ne încuraja pe toate. A rămas pentru mine un model de Româncă demnă care şi-a primit soarta cu un eroism calm şi sobru. Era o gospodină desăvârşită şi atâta timp cât a putut să se folosească de mâini, îşi albea cămăşile şi cearşafurile de spital ca nimeni altcineva.

În iarna anului 1956-1957, după evenimentele din Ungaria, toate bolnavele din Spitalul Văcăreşti au fost evacuate la Închisoarea Jilava, iar spitalul s-a reorganizat, transformându-se în celular. Oaza de libertate de care au beneficiat deţinutele politice bolnave, nu a mai existat. Închisoarea Jilava a refuzat să primească pe doamna Stetin, fiind prea bolnavă. Făcuse tromboză la un braţ şi curgea puroi din tumora care-i mânca trupul. A fost trimisă înapoi la Spitalul Văcăreşti, unde a murit la celular, probabil singură, după plecarea la Jilava a Aristinei, ultima care o îngrijise. Nimeni nu a ştiut exact când şi cum a murit această femeie curajoasă, care a fost un model de tărie pentru noi toate.

În perioada 1954-1956, cât am fost la Spitalul Văcăreşti, a murit mater Clementina, călugăriţă catolică, stareţă de mănăstire. Era o bătrânică micuţă şi slăbuţă, zâmbea blând şi spunea foarte des „mulţumesc”. Părea foarte obosită. Mater Clementina s-a stins discret, fără zgomot, cu o seninătate cerească pe obraz. Cred că a murit de o dublă pneumonie, la care organismul ei slăbit de detenţie nu a rezistat. Cam tot în aceeaşi perioadă a fost adusă şi aşezată în camera TBC-ului extrapulmonar, o bolnavă care avea picioarele paralizate şi nu vorbea, probabil în urma unei congestii cerebrale. Cred că era adusă de la securitate. Era unguroaică, în vârstă de circa 50 de ani, iar noi i-am spus Anuşca. La început, starea ei s-a ameliorat şi se arăta a fi o fire veselă. A îngrijit-o cu mult devotament Vida Nedici, mult-discutata sârboiacă, care lucrase la Timişoara, la securitate, ca anchetatoare. După cearta noastră cu Tito, Vida a fost condamnată la moarte. La Jilava, timp de doi ani, de câte ori se deschidea uşa camerei, aştepta să fie dusă la execuţie, dar apoi i s-a comutat pedeapsa la închisoare pe viaţă. Se spunea că la securitate bătuse deţinuţii în timpul anchetei. Sârbii însă o divinizau, şi la Spitalul Văcăreşti a avut o atitudine colegială şi s-a devotat cu tot sufletul îngrijirii Anuşcăi. Cu toate aceste îngrijiri, Anuşca a murit după circa două săptămâni de spitalizare. A rămas pentru noi un mister - cine era, de unde venea, pentru ce era închisă? Soarta ne-a arătat cât de relative şi vremelnice sunt judecăţile omeneşti – Vida Nedici s-a eliberat din spitalul Văcăreşti, sub ochii noştri, când ne-am împăcat cu Tito şi au plecat toate sârboaicele. Atunci s-a eliberat şi Marişca – Nene, o femeie cuminte şi înţeleaptă, în vârstă de 40 de ani, condamnată la 15 ani închisoare. Avea o ciroză umedă, cu un abdomen de gravidă la termen, din care se scoteau căldări de lichid. Cu condamnarea pe care o avea, ea nu mai spera să-şi vadă băiatul, dar soarta a dispus altfel, încât noi am văzut-o ieşind pe poarta închisorii cu sârbii eliberaţi.

În camera mare a spitalului mai era Olga Naghi, cu o condamnare cred de 15 ani, care căzuse la Mislea dintr-un cireş şi avea picioarele aproape paralizate. Totuşi, cu o voinţă de fier, reuşea să se târască în cârje până la grupul sanitar şi întotdeauna era curată şi îngrijită. În anul 1958, au fost eliberate de la Văcăreşti, ca incurabile, printr-un decret special, două deţinute care nu puteau merge pe picioare – Olga Naghi şi Cati.

Multe figuri luminoase şi suflete calde de femei, care toate m-au ajutat şi încurajat, au trecut prin Spitalul Văcăreşti. Mama Ioana Brânzaru din Soveja, ţărancă înaltă şi frumoasă,

scoasă parcă de pe picturile lui Grigorescu, era închisă cu toată familia, doi băieţi, o noră etc. pentru nişte fugari. Cred că era condamnată la 10 ani închisoare. A stat mult în cămăruţa mică de la parterul Spitalului, împreună cu Cati. După plecarea ei, au stat acolo d-na Oancea, apoi Smaranda Romanescu, soţia comandorului Romanescu, care fusese condamnat la moarte şi executat. Apoi, sora Clara, călugăriţă catolică, calmă şi senină.

Tot în această perioadă a trecut prin spital Jeni, o fiică a Ardealului, blândă şi împăciuitoare. Doinea frumos şi lăcrima adesea după cei doi copilaşi lăsaţi acasă. Era condamnată la 15 ani pentru că adăpostise un cumnat. Doamna Cancicov – femeie cultă şi înţeleaptă, care ne delecta povestindu-ne cărţi pasionante şi ducea cu curaj o condamnare de 20 de ani. Keţi, tânără macedoneancă, condamnată la 10 ani, pe care i-a executat, frumoasă şi gingaşă ca un bibelou de porţelan, dar cu o tărie de caracter şi cu o demnitate demne de admirat.

Şi multe, multe altele care în clipa aceasta nu-mi vin în minte, dar cărora le păstrez calde sentimente.

Aş vrea să închei vorbind despre lelea Ana, o ţărancă din Ardeal, cu o minte ageră şi o inimă miloasă, care ştia să se aplece asupra tuturor suferinţelor. Lelea Ana era condamnată numai la un an închisoare pentru nişte fugari şi s-a eliberat în faţa noastră din Spitalul Văcăreşti. La plecare, a spus: „dacă domnii aceştia care m-au adus aici mă vor întreba ceva, am să le spun că tare le mulţumesc că m-au adus la închisoare, că nicăieri nu am iubit aşa de mult pe Dumnezeu ca aici". Cred că vorbele lelei Ana au o mare semnificaţie şi găsesc răsunet în sufletele multora din cei care au trecut prin închisoare, iar în clipele cele mai grele au avut un singur sprijin. Departe de zbuciumul cotidian, în climatul de izolare şi suferinţă a detenţiei, mulţi l-au regăsit pe Dumnezeu şi au avut bucuria să-l simtă aproape.

C.M.

P.S.: După 24 de ani am avut bucuria să revăd pe sora Clara, despre care am mai pomenit, călugăriţă catolică condamnată la 15 ani, din care a executat 14, figură luminoasă, care atât în libertate, cât şi în închisoare a tratat cu devotament sufletele şi trupurile în suferinţă. Am aflat de la sora Clara că ea a fost ultima care a îngrijit pe Elena Stetin în 1957, la Spitalul Văcăreşti, transformat în celular. Doamna Stetin era într-o stare extrem de gravă, pierdea bucăţi din trupul său, dar era la fel de curajoasă, suferinţele acestei femei fiind de nedescris. După un timp, cu tot protestul chirurgului Dr. Blidaru, sora Clara a fost trimisă la Jilava şi nu s-a mai ştiut nimic despre doamna Stetin. Într-un târziu, în 1958, Sora Clara fiind la infirmeria închisorii Jilava, a venit o inspecţie de la Spitalul Văcăreşti, din care făcea parte şi chirurgul spitalului, care i-a şoptit că Elena Stetin a murit în aprilie 1958. Presupunem că a fost singură în celulă, la sfârşitul calvarului pe care l-a trăit. Sora Clara, care a îngrijit-o ultima, spune că numai Dumnezeu a putut s-o întărească să suporte tot ce a suportat.

Cu ocazia acestei completări vreau să precizez că aprecierile pozitive pe care le fac asupra personalului medical şi mediu sunt valabile pentru spaţiul şi perioada descrisă. Exista şi atunci celularul secret, unde tratamentele erau dictate direct de securitate şi cea mai mare parte a spitalului era destinată bărbaţilor.